

Валєєв Р.Г.,
канд. пед. наук,
ст. викладач кафедри
цивільного права та процесу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

РЕЖИМ СЛУЖБОВОГО ЧАСУ ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Українське суспільство поступово впроваджує реальні євроінтеграційні реформи та відбудовує правову демократичну державу. Важливою та навіть показовою реформою повинно стати утворення Національної поліції України, що буде позбавлена недоліків пострадянської міліції. Натомість, широка увага громадських активістів та науковців до ходу реформи, її нормативного та правозастосовного пластів засвідчила численні та суттєві вади. Серед різних аспектів реформування поліції ми б хотіли зосередити увагу на службовому часі поліцейських, оскільки недоліки у відповідному унормуванні можуть призвести як до порушень трудових прав правоохоронців, так і до нехтування останніми належного виконання посадових обов'язків. Взагалі норма та режим робочого часу слугує гарантією прав на працю та відпочинок та гарантією належного функціонування підприємств, установ, організацій та органів [1].

Лише останніми роками в Україні проблематику службово-трудова відносин правоохоронців досліджували такі фахівці: Н.Б. Болотіна, В.С. Венедіктов, В.В. Гончарук, М.І. Іншин, В.Я. Киян, М.М. Клемпарський, А.В. Коваленко, І.М. Коваленко, О.В. Кузніченко, О.В. Лавріненко, К.Ю. Мельник, Л.В. Могілевський, О.М. Обушенко, І.В. Пахар, О.Ю. Чапала, І.В. Шруб, В.І. Щербина та ін. Ми ж спробуємо дослідити, чи можна до режиму робочого часу поліцейських застосувати норми про ненормований робочий час або про понадурочні роботи.

Надурочні роботи регламентовано у ст. 62–65, 106, 172, 176, 177, 192, 220, 247 КЗпП. В.В. Гончарук дефініціює їх як «робочий час, протягом якого працівник виконує свою трудову функцію понад встановлену норму робочого *часу*» [3], але ми вважаємо, що такий підхід ґрунтується на занадто широкому тлумаченні терміна, оскільки включає до його обсягу роботу у вихідні, святкові та неробочі дні, у дні відпустки тощо. Натомість чинний кодекс у частині першій ст. 62 визнає понадурочними «роботи понад встановлену тривалість робочого *дня*».

Важливими елементами режиму надурочних робіт є: 1) можливість їхнього застосування роботодавцем «лише у виняткових випадках, що визначаються законодавством» (ст. 62 КЗпП), 2) заборони та обмеження

щодо залучення до надурочних робіт окремих категорій найманих працівників (ст. ст. 63, 172, 176, 177, 192, 220 КЗпП), 3) необхідність одержання дозволу виборного органу первинної профспілкової організації (профспілкового представника) для проведення надурочних робіт (ст. 64 КЗпП), 4) встановлення граничних норм застосування надурочних робіт, які не повинні перевищувати для кожного працівника чотирьох годин протягом двох днів підряд і 120 годин на рік (ст. 65 КЗпП), 5) підвищена оплата роботи в надурочний час (ст. 106 КЗпП).

Натомість ненормований робочий час не отримав детальної регламентації у чинному трудовому законодавстві. Здається, що цей розповсюджений феномен правової реальності здобув свою легалізацію за допомогою норм Закону України «Про відпустки», який у ст. 8 «Щорічна додаткова відпустка за особливий характер праці та її тривалість» передбачає надання «працівникам з ненормованим робочим **днем**» додаткової відпустки тривалістю до 7 календарних днів «згідно із списками посад, робіт та професій, визначених колективним договором, угодою». З урахуванням положень Рекомендацій Міністерства праці та соціальної політики України щодо порядку надання працівникам з ненормованим робочим днем щорічної додаткової відпустки за особливий характер праці [4], можна виокремити такі відмінності ненормованого робочого часу від понадурочних робіт: 1) встановлюється для певних категорій працівників, зокрема: адміністративного, управлінського, технічного, господарського персоналу та інших працівників, праця яких не піддається обліку в часі; 2) його застосування не потребує «спеціальних випадків» та погодження з профспілками; 3) конкретний перелік посад закріплюється у колективному договорі, колективній угоді; 4) не встановлено граничних норм застосування; 5) робота понад встановлений час компенсується не грошима, а щорічною додатковою відпусткою. Водночас зазначимо, що працівники, для яких колективним договором або угодою встановлено ненормований робочий **день**, можуть залучатися до роботи у вихідні, святкові й неробочі дні лише на загальних підставах, з грошовою компенсацією.

У тексті Закону України «Про Національну поліцію» до службового часу правоохоронців характеристика «ненормований» не використовується. Натомість ст. 91 роз'яснює, що «особливий характер служби в поліції містить такі спеціальні умови для певних категорій поліцейських: 1) службу у святкові та вихідні дні; 2) службу позмінно; 3) службу з нерівномірним графіком; 4) службу в нічний час». Схарактеризуємо ці «спеціальні умови». Служба поліцейських у святкові та вихідні дні є цілком доцільним інститутом, спрямованим на забезпечення публічного порядку. Порядок компенсації поліцейським служби у вихідні, святкові та неробочі дні, на відміну від загального порядку оплати відповідної роботи, передбачає надання поліцейським, які виконували службові обов'язки у такі дні, відповідного часу для відпочинку протягом двох наступних місяців. З одного

боку, компенсація залучення поліцейських до цієї понаднормової роботи у вигляді днів відпочинку спрямована на відновлення їх працездатності, запобігання втомленості. З іншого боку, загальний порядок компенсації роботи у святкові та неробочі дні (ст. 107 КЗпП) передбачає оплату роботи у подвійному розмірі. Тому, на нашу думку, варто закріпити можливість вибору найманим працівником (у нашому випадку – поліцейським) варіанта компенсації роботи у вихідні, святкові, неробочі дні – грошима чи додатковим часом відпочинку. До речі, на практиці реалізація останнього варіанта викликає труднощі, оскільки іноді фактичне залучення поліцейських до служби у святкові дні може тривати і дві години і понад дванадцять годин і в цьому випадку у практиці правозастосування можна спостерігати різні варіанти компенсації: один вільний день відпочинку як за дві години, так і за дванадцять годин служби у святковий день. Поки що ж практика грошової компенсації поліцейським такої роботи категорично виключена, принаймні пунктом 20 «Порядку та умов виплати грошового забезпечення поліцейським Національної поліції та курсантам вищих навчальних закладів МВС із специфічними умовами навчання» [5], який встановлює: «За виконання службових обов'язків понад установлений службовий час, у вихідні, святкові та неробочі дні грошове забезпечення поліцейським додатково не виплачується».

Наступні спеціальні умови, що складають особливий характер служби в органах Національної поліції, – служба позмінно та служба в нічний час, їхнє унормування та практика застосування в цілому не викликає заперечень з боку фахівців та поліцейських. Вони документально фіксуються у посадових інструкціях, функціональних обов'язках, графіках чергування, книгах нарядів тощо, обліковуються роботодавцем і компенсуються в установленому порядку.

Проте така спеціальна умова служби поліцейських, як «служба з нерівномірним графіком» фактично постає новелою трудового законодавства та недослідженим феноменом для науки трудового права. Дослідники спробують віднайти схожі форми організації робочого часу. Зокрема, це поділ робочого часу на частини, гнучкий графік роботи та ненормований робочий день [2]. У цілому, на нашу думку, поява цієї конструкції обумовлена цілком зрозумілою та беззаперечною вимогою, що кожен «поліцейський на усій території України незалежно від посади, яку він займає, місцезнаходження і часу доби в разі звернення до нього будь-якої особи із заявою чи повідомленням про події, що загрожують особистій чи публічній безпеці, або в разі безпосереднього виявлення таких подій зобов'язаний вжити необхідних заходів з метою рятування людей, надання допомоги особам, які її потребують, і повідомити про це найближчий орган поліції».

Крім того, ця спеціальна умова «служба з нерівномірним графіком» також поглинає іншу особливість роботи окремих категорій поліцейських,

яка полягає у чергуванні. Фахівці «під чергуванням розуміють перебування працівника поліції на підприємстві за розпорядженням власника (уповноваженого ним органу) до початку або після закінчення робочого дня, у вихідний, святковий день для оперативного рішення невідкладних питань, що не входять у коло обов'язків працівника за трудовим договором» [2]. Відомчі нормативні акти передбачають, що такі чергування, навіть у нічний час, вихідні, святкові та неробочі дні не підлягають грошовій компенсації. Крім раніше зазначеного наказу МВС від 06.04.2016 № 260, пошлемося на пункт 6.17. Інструкції з організації реагування органів внутрішніх справ на повідомлення про кримінальні правопорушення, інші правопорушення, надзвичайні ситуації та інші події: «членам СОГ та ОГ (у разі їх створення), які фактично перебували на службі менше 16 годин, надається 12 годин відпочинку, до 20 годин – 32 години відпочинку, понад 20 годин – 48 годин відпочинку» [5].

Отже, можемо констатувати такі *висновки*:

1. Стосовно правоохоронців на цей час спостерігається практика збільшення тривалості службового часу, причому законодавчих обмежень щодо трактування такої тривалості як надурочних робіт (що вимагають грошової компенсації) не встановлено, але це забороняється відомчими актами.

2. Щодо служби у вихідні, святкові та неробочі дні ми вважаємо за доцільне закріпити можливість вибору поліцейським варіанта компенсації – грошима чи додатковим часом для відпочинку.

3. Формулювання такої спеціальної умови служби поліцейських, як «служба з нерівномірним графіком» потребує додаткових досліджень.

Бібліографічні посилання

1. Коваленко А.В. Особливості режиму робочого часу працівників органів внутрішніх справ / А.В. Коваленко // Науковий вісник Дніпропетр. держ. ун-ту внутр. справ. – 2014. – № 3. – С. 68–75.

2. Шруб І.В. Види та специфіка правового регулювання службового часу поліцейських / І.В. Шруб // Наук. вісн. Херсон. держ. ун-ту. Сер.: юрид. науки. – 2015. – Вип. 3–2. Т. 3. – С. 81–86.

3. Гончарук В.В. Робочий час працівників ОВС як одна з основних умов їх праці / В.В. Гончарук // Форум права. – 2011. – № 2. – С. 184–188.

4. Рекомендації щодо порядку надання працівникам з ненормованим робочим днем щорічної додаткової відпустки за особливий характер праці, затверджені наказом Мінпраці та соціальної політики України від 10.10.1997 № 7.

5. Порядок та умови виплати грошового забезпечення поліцейським Національної поліції та курсантам вищих навчальних закладів МВС із специфічними умовами навчання, затверджені наказом МВС від 06.04.2016 № 260.

6. Інструкція з організації реагування органів внутрішніх справ на повідомлення про кримінальні правопорушення, інші правопорушення, надзвичайні ситуації та інші події, затверджена наказом МВС від 22.10.2012 № 940.